

Батлейка

Міхась Скобла

Мелі беларусы замілаваньне да пацешных спэктакляў пра крыважэрнага цара Ірада ды яго паслухмянага жаўнера Ваяку, пра добрага анёла ды падступнага чорта, што намаўляе цара-шаленца на забойства Богага Сына.

Перасоўны тэатрык вандраваў ад вёскі да вёскі, ягоныя ўдзельнікі моклі ў дажджэвіцу, прадавалі дрыжыкі ў мароз. Затое якой радасьцю запальваліся вочы малечы, калі над вільчаком казачнай хаткі ўспыхвала калядная зорка, а нябачны *батлейнік* выпускаў на сцэну гаваркія лялькі.

Беларуская *батлейка* мела і сваякоў — польскую шопку ды ўкраінскі вяртэп.

Вярнуцца да жыцьця *батлейка* здалела толькі напрыканцы шматпадзеўных 80-ых дзякуючы майстру Алесю Ласю ды Музею Максіма Багдановіча, пад чыёй страхой яна жыве і сёньня.

Батлейка і за тры стагодзьдзі не састарэла. Яе клясычныя сюжэты пра змаганьне добра зь ліхам для беларусаў ізноў надзённыя, хіба што ня шкодзіла б троху паднавіць рэквізыт. Бо нараджаюцца новыя ірады:

Зноў спакой мяне пакіне,
Чуў я, што ў маёй краіне
Аб'явіўся новы цар —
Людзкіх сэрцаў валадар.
Хоча ўладу захапіць,
Мой загад — яго забіць.

Уся Беларусь напрыканцы другога тысячагодзьдзя ператварылася ў лялечны тэатар: хтосьці тузае за нітку, хтосьці прамаўляе чужым голасам.

Батлейка, батлейка, чароўная дзея...

Бацькаўшчына

Ігар Бабкоў

Сёньня слова „*Бацькаўшчына*“ з асаблівай асалодаю вымаўляюць беларускія рок-музыкі, а Кася Камоцкая нават вынайшла слова „мацькаўшчына“ як адказ на закладзеную ў слове полавую дыскрымінацыю.

„*Бацькаўшчына*“ найлепш гучыць з крыху іранічнай інтанацыяй: „дзеткі-грамадзяне“ любяць „маці-Радзіму“ і пабойваюцца „бацьку“ з нашай і ягонай „*Бацькаўшчынай*“.

Беларусізацыя

Аляксандар Лукашук

Пра Слова Дня *Беларусізацыя* прапанавала расказаць наша слухачка зь места Шосткі Сумскай вобласьці Ўкраіны Яня Мірашнічэнка:

„Здоров'я вам!

Слова дня — *білорусізацыя*.

На пачатку незалежнасьці шовіністы загорлалі про „насільніцкую *білорусізацыю*“. На іхню ненависть зважалі. Як наслідок, термін „*білорусізацыя*“

замініў тэрмін „фінляндизацыя“. „Білорусізацыя Украіны! Ми можемо опитнісь в Білорусі!“ — баяцца украінскі патрыёты.

Білорусізацыя называюць антыбілорускі явішча“.

Так напрыканцы стагодзьдзя пачула слова *беларусізацыя* нашая ўкраінская слухачка, 20-гадовая Яня Мірашнічэнка.

Беларусізацыя ў 20-я гады называлі палітыку пабудовы нацыянальнае сацыялістычнае дзяржавы. Нават абмежаваная дзяржаўная падтрымка культуры, адукацыі, навукі дала амаль імгненны вынік. Але, калі схаваная нацыянальная энэргія пачала ўвасабляцца ў сталыя формы дзяржаўнага жыцця, *беларусізацыя* занялося АГПУ: арганізатары сталі „нацдэмамі“, „змоўнікамі“ з „Саюзу Вызвалення Беларусі“ і іншымі ворагамі народу.

Другая кароткая спроба беларусаў уздыхнуць вольна ў сваім доме адбылася, калі Чырвоная Армія дала драпака ад салдат вэрмахту: пад нямецкай акупацыяй прабіліся парасткі беларускага жыцця, якое потым было або зьнішчана, або працягнулася на эміграцыі.

У 1953 годзе падчас барацьбы за ўладу ў Маскве пры дапамозе *беларусізацыі* спрабаваў дасягнуць сваіх мэтаў Лаўрэнці Берыя — мясцовае начальства гаварыла й пісала па-беларуску аж два тыдні, пакуль Берыю не арыштавалі.

Спроба апошняй у гэтым стагодзьдзі *беларусізацыі* была зноўку задушаная ў сярэдзіне 90-х, і цяпер гэтым словам нашы суседзі пужаюць малых дзяцей: *беларусізацыя* якой-небудзь краіны азначае, што там ня будзе нічога свайго, а будзе, як цяпер у Беларусі.

Хацелася б верыць, што гэтае значэньне слова *беларусізацыя*, якое ня мае нічога супольнага зь Беларушчынай, гэтак і застанецца ў XX стагодзьдзі і не прайдзе ў стагодзьдзе XXI-ае.

Беларушчына

Сяргей Дубавец

Слова *беларушчына* нарадзілася ў XX стагодзьдзі. Гэта сучаснае слова. Хоць сама словаўтваральная мадэль вядомая ў нас здаўна. Яшчэ ў першай палове XVII ст. Ян Казімер Пашкевіч напісаў эпіграму „Польшча квітнее лацінаю, Літва квітнее рушчызнаю“. Словы з такім суфіксам пазначалі звычайна розныя зборныя зьявы — краіну, як у прыкладзе зь Нямецчынай ці Вугоршчынай, або войска, як у выпадку з казаччынай ці рэкрутчынай. Уласную радзіму або спадчыну беларусы называюць Бацькаўшчынай. У беларускай мінуўшчыне хаваецца наша старасьветчына. *Беларушчына* ў гэтым шэрагу прыкладаў абазначае родную мову. „Чаго вам хочацца, панове? Які вас выклікаў прымус забіць трывогу аб тэй мове, якой азваўся беларус?“ — пісаў Янка Купала ў вершы „Ворагам *беларушчыны*“.

У міжваенныя гады, за польскім часам, беларускія вёскі Татаршчына і Каралеўшчына сталі Татаршчызнай і Круляўшчызнай, як яны называюцца і сёння. Што да *беларушчыны*, дык яна не перайначваецца на іншамойны лад, бо існуе і можа існаваць толькі ў беларускай мове. Гэта наша з вамі ўнутранае слова, інтымнае.